

Dúló Zebedeus kalandjai

(Eredeti elbeszélés)

1842

I.

Ép testtel, kedves olvasó, bár szürkül hajakkal írom e néhány sort óvásul vagy példaképül, nektek, házasulandó ifjú barátim.

S míg képzetemben a szép, de zavargó ifjúság regényes bájú képe keletkezik, melyet a nyugodt férfikor ha fel is tud idézni a múltak éjjeléb l. Sz k kör bet in csak félig érti a bájat, mely dúsán ége egykor pilleszárnyain.

3 Édes képek – s én nem irigylem ket, nem vágyom utánuk a házi, édes, csendes t zhelyét l. Körültem gyermekeim cikáznak, vad, délceg fiúk, min a gyermekember. És n m! Egy ifjú, fürge n ! Lefessem?

Láttatok-é tavaszt, melyben minden éltet, és gyönyör, melynek nyomát virág csókdossa lábporát, s keblén, mint új világ határin, kivész a bú, enyészik a bánat. Láttatok-é álmotokban angyalt, kinek csókjára üdv vonul el éjre, s kit ily szeráf reggelenként csókdos a létre egy szerelemdús éj után, mely mért oly rövid! Mid n a pacsirta kél fürödni tiszta légfolyamban. S kinek ébredésre els pillantását egy mosolygó angyalarc fogja el, míg keble egy hattyúkebel pelyhén melegszik, melynek minden kincsén király. S irigyelve t le a nap orvul lopózik a mez ráncain keresztül, míg elbámulva mereng sokáig látásán annak, mit nem látott az égben. Ki légyen e boldog, kit boldogít ily n , min vel az isten teremtését koronázá, az édent betölté? Egyszer szépségében, mint isten akarta... Óh, mert szép a napsugár tarka ablakon által, de a zöld zománcú dombon a legszebb.

5 De én, badar, kibeszélem-é gazdagságomat mid n az tesz gazdaggá, hogy ki sem ismeri. S n m itt maga van, hallga! Néki nem szabad tudni, mi gyöngyház nékem, melyben a kéj legszebb gyöngyei teremnek. Csak míg nem tudja, hogy nélküle nincs élet, hogy világunk lelke: csak addig szép a n !

S most a dologra! Azért kezdém pedig így beszélyemet, kedves olvasó, nehogy ezerféle viszontas kaland között gonoszul elveszve higgyetek, s felettem tán egy érzékeny, szép barna szempárra a könnyörület gyöngye lopóddzék. H tisztel je minden szépnek, ki boldogságában még a költemény könnyeit is gy löli.

*Dúló Zebedeus
táblabíró*

II.

7 N helységbeli családi lakunk ebédl jében ült karszéken atyám, azon kényelmes nyugalommal, mely ebéd után szokott öregeb uraink szobáin elvonulni. Csak terjedelmesb körrajzban látható alakját s r füstfelleg borítá, míg el tte a kandalló vígan lobogó lángja recsegett.

Én fütörészve támaszkodám ki a s r rostélyzatú ablakon, s nevetve suhintgaték vonító ebeimnek olykor.

E foglalatosságot legillend bbnek tartva oly reménydús ifjú úrhoz, mint én valék. De hol is leltem volna falunkban hozzám ill társaságot? Tehát a kutyákhoz ..., azok legalább nem

akarnak felemelkedni a porból. Vagy tán könyvek? Tán éppen német vagy pogány írta könyvek? Tanuljon, kinek szüksége van reá, gondolám, én úr vagyok, Dúló Zebedeus így is. Parancsotól reszket a falu népe, messzünnen süvegelve urát, boldog, ha üdvözlése fejbiccentéssel jutalmaztaték. Az iskolamester csodálta tudományomat, s deákságom közalmétkodás tárgya volt. De ha boldog emlékezet Cicerónk jobban nem érte, mint én t, úgy nem árulnók el egymás titkait.

10 Fogaim közt füttyörészém tehát a „*Hunnia nyög letiporva, sírnak a bús magyarok*” keserves áriáját. S eleget véltem tenni a szenved honért, ha nemzeti érzésekben nekikeseredett mérgeket ujjongó ebeimen adom ki.

Atyám durcásan tette félre a Pesti Hírlap utolsó számát, s valamit a boldog, régi id k címe, nemzeti szabadságunk palládiuma fel l dörmögött, mert t le is, mint oly sokaknál, legszebb polgári jognak tartatott: semmit sem tenni azért, mit l mindent nyerénk.

A barnaszem Lepa, távol rokonunk, ki házunkban az atyafiúi könyörület elhíresedett kenyerét evé, áhítatosan törülgete a keményfa pohárszék el tt néhány tányért, míg a félig terített asztalon borpalackok, félig megszelt, s bizonyos el ítélet szerint megszegett részével az ablak felé fordított hófehér kenyérral tanúsíták a vendégszeret házat. Míg a sorba rakott rovasok s Botond bárdját felmér pincekulcsok – hisz seink buzogányaiból ilyeneket készítenk, ezen gyakoroljuk er nket. A tiszteletes rozsdába borított si karddal, a falon díszelg korbácsokkal, melyeket a szögben hever néhány zálogba vett sz r és zsíros kalap egészített ki, a magyar földbirtokost árulák el.

13 – 24 esztend s Márton napkor múltál, fiam – szólt apám, ill ráncokba szedve homlokát. – Házasságról kell gondolkodnod!

Lepa elpirult, s felém kacsintott.

15 – A gazdaság fogy, bitang, mert hiába, kezünk magunk felé hajlik.

Innen láthatod, kedves olvasó, hogy egy gazdasszonyt akart, kinél a fizetést meggazdálkodja.

17 – De kit vegyek hát el, kedves atyám – szóltam oly képpel, min t akkor csinálunk, ha kéretni akarjuk magunkat valamire, mit igen örömet teszünk.

– Ha te nem akarsz – folytatá kissé komolyan atyám –, megházasodom én.

Meghökkenék. S bár oly örömet teszünk kifogásokat a házasság *szent*járma ellen, mégis nem tartjuk meg az okosság azon szabályát, ha koromszint ölt a dolog, mely azt mondja: inkább más, mint én.

20 Atyám észrevette állapotomat, s elégedett mosollyal szólt újra.

– Már én mindenr l gondolkodám. Tudom én jól, hogy ily komoly dolgokban csak a józan megfontolás tehet üdvös lépéseket. Salvo honore megboldogult anyádnak, ki 20 évig boldogított!

Egy, a lélek belsejéb l ered sóhaj bontakozott ki jól vértezett kebeléb l, aligha nem ezen szavak szurrogátumául, 21^{ed} fél éves koromig, hisz a szurrogátumok korában élünk.

23 – Gyapjúmat úgy is Pestre küldöm. Te véle mész, még Pestet sem láttad.

Mert dicsérettel légyen mondva boldogult atyámról, a búzát sosem adta el gy djében.

25 – E levelet F. tanácsoshoz viszed, ki nevezetes pört folytat ellenünk 80 év óta, s ha mint gondolható, vagy 20 év múlva megnyeri, bittal költözhetünk ki birtokunkból.

Azoknak, kik a gallikusok szokásait jobban ismerik hazánk jelleménél, s nem külföldieket értek, azoknak jegyzem meg, hogy a magyar nemes egy csomó perrel j a világra.

27 Kisvártatva bizonyos nyomóssággal tevé hozzá:

– Lányával megismerkedsz, s feleség nélkül haza nem jössz, érted!

Hallgattam.

30 Atyám még délutáni borának utolsó kortyait hörpölgeté, mid n a kocsí készen állott el , s én alig találtam id t könnyez Lepámnak egy vég „istenveled”-et suttogni fülébe.

Valóban csodáltam e rendkívüli sietséget, emlékezve iskolás éveimre, mid n egy héti készület, három napi búcsú, 3 napi z rzavar után 2 nap kellett, míg a korhadt hintó minden elnyújtott tagjai a haladás ellent állhatlan hivatását megértve távol fergeteg morajaként mozgásba tétetének. Ó, de a házasulandóknak kedvez az ég is.

III.

Atyám végs tanácsait s nagy tapasztalású utasításait véve, a többi közt egy arany tanácsot, melyet kés bb életbe vágóbbnak találtam: egy tölt tárcát – hüledez kebellem váltam el. A tárca s atyám ujjai közt egy különös vonzóer mutatkozott, melynek megfejtését a természetvizsgáló társaságra bízom, ha már halad ennyire. Háromszor vonaglott a végölelésben, s nyomósan szólt:

33 – Gondold meg, fiam, mi nehezen kerestetett! A tavalyi rossz szénának még most is számban az íze.

Dobogó szível szálltam a kocsí titokteljes belsejébe. Körülálltak gyermekek, cselédek. Lepa könnyes szemekkel néze a kék kötény mögül.

35 S a kocsis néhány lelkes unszolása után ünnepeles „nye!”-kel döcögött ki a hintó, míg végbúcsút üvöltött mögöttünk az agárhad e szokatlan látványon.

És tova a kedves, jól ismért magánytól, mely gyermekálmaim bölcse, mindenik bokorral egy boldog emléket rejte, magában haladtam, míg sápadt, kék csúcsai végül eltünedeztek a láthatáron.

37 Voltatok-é nyílt tengeren, mid n aggódva kísérjük tekintetünkkel a távozó ormokat, s ha elenyésznek, érzettétek-é a partja vesztett hajós érzetét? Voltatok-é kicsiny szobában otthonosak, melyben minden régi ismer stök, mindent ti képzeltetek betölteni? S nem fogott-e el kicsinységtek mondhatatlan érzete, ha hosszú id után sík róna közepére léptetek, melyet csak a véghetetlenség árkol körül? Ily érzet fogott el akkor.

Körültekintém a denevér idomú, s minden zökkenéskor mély fájdalommal felszipító si hintót, melyen nagyapám hozá n ül testvérhazánk, a kedves Erdély egyik szép leányát, ki széles vidéken csodálva rendkívül hasonlítá hozzám. Körültekintém tehát a szakadozó fuvart, s keblem is majd megszakadt felette. De nyilatkoztatott kétségeimet csakhamar eloszlatá Dániel, atyám régi h cselédje, kinek atyáskodására most is különösen bízattam, abbéli válasza, hogy ebben is urak maradunk mi. S büszkébben, mint egykor, bocsájtá kis cseréppipája füstjét az égnek, míg fellegén keresztül vészt hirdet villámként orra veresle.

Alig haladánk ismét, csakhamar fölzarará aggodalmam az agg Dánielt édes álmaiból. Ekkor aggodalmam tárgya, fájdalom igen kézzelfogható, a szántás ny ge alatt végkép elbúsult, s a szalmarágás által igen melákká lett, az úgynevezett országút szélteben bájos epedéssel tántorgó négy büszke mén volt. Melyeknek horgasan kiálló hátgerincén a legdúsabb remény is hajótörést szenvedett. Gondolkodó alázattal földre bocsájtott, roppant nagyságú, gondtalan elszántsággal lóbáló fülekkell ellátott fejeik, melyeket a kosztros serény hattyú(vékony) nyak alig bírt föltartani, ellenmondhatatlan tanúsíták, hogy nekik jobban szájukban van a tavalyi széna íze, mint atyámnak.

40 – Hogy aggódhatik, Tens úr, ily silányságon – szólt elbízottan Daniel.

– Hisz éppen ez teszi meg, ez búm alapja, e silányság!

– Hisz tud, Tens úr, diákul; hát sárban nem akadunk fel mindjárt.

43 S találékos esze lelt is gyógyszert. A megyei rabdoltató intézetben a közügy iránti érdekből ill. áron vett ill. keménység pokrócok csakhamar elfödék a hegy-völgyeket, s mi ismét haladtunk. Dániel mosolygott, mert csúfolni szerette görcsös fogvicsorításom; én pedig tudtam, mire szólnak a kemény pokrócok.

III.

A kocsik két oldalába kapaszkodva teljes erőnkkel, sajnálatgerjesztő arckifejezésekkel, a kocsis fennhangú és a skála szabályai szerint hangozott biztatásai között döcögünk a külvárosok keserves emlékei kövezetén. Hasztalan csendesítém a formájából félig kirázott Dánielt, ki istentelen ékességgel átkozta a földesuraságot, mely nem gondolkodik ez átkozott köveknek útból takarításáról.

45 A zajongó, ékes belvárosi utcákon végre keservesen szoktatók elbízott lovainkat a kitérésre, míg végre félig kábultan, és magunkon kívül a Vadászkiút vendégfogadóba érkezünk.

– Szobát, istállót a Tens uramnak! Hogy söpörje a németjeit – ordított tele torokkal Dániel.

47 Bámész népcsoport fogott körül.

– El, bamba németjei! Helyet a Tens úrnak – folytatá Sancho Pansám.

Én fülem hegyéig elpirultam, míg gyászos suttogással mondom fülébe megszorítva mérgesen kisujját:

50 – Hallgass, jó Dániel! Nem vagyunk N-ben; keveset adnak itt nevünkre.

– A német . . . – mormogá az agg, de gyakran recitívázó paroxizmusait alig tudtam elhajtani.

Lementem az ebédlőbe. Temérdek nép, mind úri ruhában tolongott körültem, de ki sem látszott észre venni, ki sem köszönt. Én leültem, egy inasféle ember nagy lajstromot adott elémbre, hogy ételt rendeljek. Németül szólt, s én elször haragudtam, hogy nem tudok. Vigasztalódtam mégis, emlékezve arra, hogy a hús F-el kezdődik, s csak jó húsom legyen – gondolám, a többivel nem gondolok. Kerestem hát ujjammal mindenütt az F-et; megelémem. Elégülve kiálték:

53 – Fisollen!

Megjelent csakhamar a pincér, és ó, fájdalom, megjelent egy tányér babbal. Gyermekségemben ez volt büntetésem a rossz viseletért. S ellenszenvem az utálatig nem tenni, de mit tenni? Szégyenképpen otthagyni? Lefojtottam tehát torkomba a tál babot, bár szemem düledezett, s idegeim reszketének.

55 Két ifjú ült velem egy asztalnál, bizalmasan suttogva egymás között, s oldalvást kacsintva olykor reám. Legízesebb sült állott előttük, s párolgó illata kimondhatatlanul ingerlé bábárgó érzékemet.

– Repete – szólt az ifjak egyike, s mint varázsszóra: a sült újra előttük.

57 Úgy hát mégis megfogtalak gondolám, arcom felvidult.

– Repete – ismétlém én is. Tele jó reménnyel tekinték a közelít pincér felé, rémülve ugrottam fel székemről. Ismét az átkozott bab jött kísérteni.

Ha a sors hatalmi szikrák velünk kegyetlen játékukat, nekünk egyéb nem marad hátra, mint tenni – s ha úgy kell, babot enni. Én ettem.

60 Az ifjakkal megismerkedém; koly jóknak, oly simáknak mutatkoznak. Óh, az álnok kígyók!

– F. tanácsosékhoz tetszik tehát menni – szólt Tibold, az ifjak egyike, ki az ármányos „repete” szóra tanított.

– Oda szándékozom – felelém –, s onnan, ha isten úgy akarja, másodmagammal haza.

63 – Úgy! Tehát házasodni talán? Én jó szerencsét kívánok önnek – szólt a másik, kit Kálmánnak szólított a társa.

– Vigyázzon, barátom – folytatá Tibold –, a városi mátka furcsa jószág! Még a gyermekszobában imádóról álmodik, s ha férjhez megy, házi barátot tart.

65 – Úgy ám, a kígyó Ádám házi barátja volt – végezé be Kálmán.

– Van nekem kígyófüstöm – válaszoltam én, s fokosomat a földre vágtam. – És azután is majd meglátjuk t; keresztet nem veszek nyakamra.

67 k mosolyogtak.

– Hát azt hiszi ön, drága úr – szólt Kálmán –, hogy meg lehet ismérni a lányt, min asszony válik bel le? Különös egy varázs az a konty. Nézzen végig minden leányt, nem egyenl szótlan, szende ez mind, de az csak leányi álarc, mely a pártával elröpül. S mi van alatta?

A hideg kezdett borzongatni e bölcs gondolatokon.

70 – Én a házba járatos vagyok, s adhatok önnek egy ajánló levélkét a nagyságos asszonyhoz.

– Igen le fog kötelezni.

– Kézcsókolással – folytatá Tibold, és zsebéb l egy csinos levélkét adott által.

73 Én örömben, ily hathatós kér n, elfelejtém kémi megfejtését annak, hogy lehet ajánló levelem kész.

V.

Délutáni 4 órakor F. tanácsos ajtajánál álltam: divatos frakk, sárga keszty . A fodrász és a természet mindent elkövettek egy igen elfogadható kér t faragni bel lem. Belépésem kissé rögtönzött volt ugyan, mert lábam a küszöbön fölterített pokrócba bonyolódván, fejemmel iszonyút koppanva. Mire az ajtó fölpattant, hanyatt-homlok rohantam a szobába, különös szívességgel lábaimra ölekezett pokróccal együtt – jelenlétemet mégis el nem veszve, bár képem az ünnepélyes ráncokból egy ijedség szülte szájtátásba fajult. Mihelyt észrevettem a padló tükörsimóságát, könnyen elsöpörve utamból néhány kis akadályt, úgy mint: egy üvegajtót, mely szörny csörömpöléssel, tágulva férfias er mnek, rémesen kontrázta egy lénynek, mert lénynek kelle lenni, mi mozgásba tette a roppant ruhatömeget, vészharangféle sipítását, melynek csontkarjai közt megálltam.

75 Alig rebegtem néhány szót mentségemre, mid n bosszúságomra az egész szoba telve volt bámész kíváncsiaktól, és a nevetés, és a tudakozás nem ért se véget, se hosszat.

– Mire is való az az átkozott üvegajtó – dörmögém magamban –, melyen az ember csak úgy átbújik, mint pókhálón a darázs. Különben ily kicsinységek megbocsáthatók egy házasulónak.

77 Kiszemeltem végre a kíváncsi társaságból a tanácsost, örülve jó móddal kibontakozhatni a dologból, legjobb szószólómul új barátomtól nyert, s néhány palack pezsg vel megfizetett ajánló levelemet nyújtám át néki méltóságos nyugalommal, némán várva a varázs rögtöni hatását lesém arcvonásait.

a nejehez írt levelet fölnyitá. Kínos csend lépett a zaj nyomába, mid n eltávoztak a n k. F. arca pillanatról pillanatra komolyabb l n, én ismét valami repete-féle történetecskét gyanítva, szerettem volna e szerencsétlen levelet ismét zsebembe varázsolni – hasztalan kívánat. Mint annyi pium desiderium Ádám gyermekének, a tanácsos iszonyún összedömöckölé a kis lapot, arca égett, fogát szorongatá, nagy léptekkel közelíte az ajtónak.

És reszketett szíve tótnak, orosznak. A levélen sorsomnak el képét sejdítém. Egy pillanat alatt az ajtó zárva volt, és hatalmas forgatás közt villogott a tanácsos kezében nádbotja, lázas vonaglással csókdosva hátamat. Ó, boldog üvegajtó, mint kívántalak vissza.

80 – Hát miféle jómadár ön? Hogy meri házam küszöbét átlépni, gyalázatos ember! Ön akar élni nem kerítje?

Rémesen hangzottak a döngő hangok fülemben, míg a pálca egyenlően verte a taktust, szörnyen nótájukhoz.

Csak minden a tanácsos kifáradt, jött magyarázatra a dolog. Én atyám levelével cseréltem ki az ajánlólevelet. Bámulva láttam, hogy Tiboldtól szerelmi vallomást hoztam a tanácsosnénak, miért a szerelemföltanácsos hátamnak tett ellen-demonstrációkat adnom.

83 A dolog kiegyenlített. Én hallgatást ígérve a nekem bemutatattam, bár már a tanácsosnét, ki érkezéskor karjaiba fogadott, ismerem. Menyasszonyom, a csintalan Vilma egy volt azon hölgyecskék közül, kiken a divatos nevelés egész terjedelmében mutatkozott. Jól táncolt, zongorán néhány új keringőt tanult be. Franciául csacsogott, s bár nem ismerte hazánk megyéit, minden divatárusnét ismért. Sokat tudott beszélni kevéssé (nagy segítség a szalon világban), hízelgéseknél nem lett zavart. Illően tudott megijedni, jól mosolyogni, s szép állásban alélni, ha kellett.

Azon szende természetességet úgy utánozta, hogy végre maga is eltanulta: melyik érzete természet, s melyik utánzás. Jellemről nem mondhatok semmit, mert is egy volt azon sok közül, kinek jellemük az, hogy jellemük nincs. Tiszta lapú könyvekhez hasonlítanak, melyekre a jókori halmozott behatások miatt semmi mély behatást nem tett; melyekre férjeik jó s rossz betéteket írhat. S ha rosszakká lesznek, csak az író gondatlanságának tulajdonítható.

VI.

85 Vacsorára marasztaltattam, én Vilma mellett foglaltam helyet. Én sokat beszéltem néki a falusi élet kellemeiről, oktattam ennek a házi asszonyhoz tartozó nemeiben. türelmetlenül ugyan, de némán hallgatott, de vettem észre olykor szemében könnyet ragyogni – azonban ilyen nekem szemében a könny nem jelent sokat. Szinte örömem telt tanítványomban, s ajkairól a magyar nyelv, bár gyakorlatlan is, mégis édesebbnek tetszett, mint egykor.

Tojásokat hoztak be ekkor.

87 – Már igen sokat tanultam öntől – szólt enyelegve Vilma. – Rövid nap kész gazdasszony lesz belőlem. Csak még azt mondja meg ön: a tojás fán vagy bokron terem-e.

A tanítót majd a guta üté, a többiek kacagtak.

Ki vettem hát én is a tojások egyikét. Zavarodásomtól, érezve, hogy valami hízelgéseket kellene mondanom a hölgyecskének, kit a gazdaság nemigen látszott érdekelni.

90 Feltörtem a tojást, de akkor vettem észre, hogy nem metéltem még kenyeret hozzája. Nem volt más hátra, térdem közé szorítam azt, de míg az életlen késsel elkerültem a kenyeret vágni, észrevehetlenül szorítam mind inkább a nagyobb erőnek ropogva engedtem tojást. Ijedve kaptam azt fel, de későn! Feltarthatatlanul futott végig köntösöm ujján, melynek orvoslására minden nyelvemet egy hatalmas nyalásra illeszttem... – Óh, fájdalom, ne mosolygj, kemény szív olvasó, ó, de én!

A még héjában maradt tojással végigöntöm szegény jobb írta áhító hátamat. Kétségbe esve egy tompa bódítással ugrom fel az asztaltól, s e merész ugrással sarkantyúm, különös frigyét kötve az asztalkendvel, lehúzza mind a sok szép tálakat, le mindent, és minden szörny csörömpöléssel rohan utánam Cézár véreként megnézni: vajon Zebedeus-e az, ki oly barátlanul teríté le.

VII.

Mihelyt az illendőség engedé, tüstént hazarohantam (quasi re bene gesta), ruhát váltottam, s a magyar színházat indultam keresni, melyre néhány forintot nekem is volt szerencsém fizetni, s azért jogosítva éreztem magamat néhány szót tetszésem vagy nem tetszésemről is nyilvánítani. Soká barangoltam fel és alá, míg egy birkák és baromfis szekereket lelepett szemétdombon megelémem a magyar Thália egyetlen menedékét.

93 A kárpit felvonatott, bámulva leltem azon túl sokkal több egyént, mint innen. Ijedve néztem körül, gondolva, hogy azok tán a nézők, s én vegyültem a komédiások közé, mely hiedelemben némely szomszédim viselete még inkább megerősített. Míg túl a kárpiton mind oly természetesen folytak a dolgok. Szétnéztem tehát körültem, s egy kalitkászer ketrecben csakhamar föllelém a tanácsos családot. Ezeket le gondolám, világítást nyerek. Kimentem tehát, körülkerültem többször az épületet, de sehol sem találtam meg a rést, merre k feljuthattak. Megadva tehát magamat a sorsnak, visszamentem.

Ez alatt a szerelmesek dolga, kiket én mindjárt eleinte észrevettem, túl a kárpiton, nagyot haladott. Csodáltam, mégis hogy oly *zséni* nélkül csókolódtak annyi nép előtt. Unni is kezdém a dolgot, mert megvallom, ilyen hadakban az indifferenciát nem kedvelem, s nem is tudtam: voltaképpen melyik hát a komédia. Azon állatmutatás-féle ketrecek-e innen vagy túl-e a kárpiton.

95 Éppen legszívrehatóbban enyelgtek a szerelmesek – szerettem volna már ennyire lenni Vilmával – mert az első lépés a leguntatóbb. Midőn leleskelkedő álnoksággal lépett bé a leány álnok, agg gondnoka. Tovább nem tarthatom; sosem kedveltem, ha ifjak tréfáját ily korholó aggok rontják el, kik mert már ket elhagyta a gyönyör, nem nézhetik, hogy mások örüljenek, pedig mi a nélkül az élet? Midőn tehát megláttam a ravasz gondnokot, hatalmas torokkal kiálték az ifjaknak:

– Hej! Vigyázzatok, j a gondnok!

97 Harsogó tetszési taps szakasztá félbe. Én gyözedelmesen néztem a tanácsoséokra. Ó, de csakhamar megtudtam, hogy ez gúny volt.

Dühömben ég arccal hagyám el a színházat, átkozva a napot, mely ennyi bajt hozott magával. Vendégimbe siettem, egyenesen, fél kabátban rontottam be az ajtón, s ágyam párnáiba nyomva képeimet néhány halkán morgott szitkozás után elszenderedtem, örülve, ha a vészeli nap viharjait vitézül kiálltam. De másképp volt írva a sors könyvében.

100 Nem tudom, mennyi ideig alhatám már, midőn szobámban egy szokatlan zajt, s bizonyos hangmértékre menő tipegést vettem észre. Szinte álomnak gondolám, de a zaj szünni nem akart. Kinyitám végre álomtól eldagadt szememet, s midőn a paplan alól hunyászan föltekinték, a szobát világítottanak találtam. Tovább néztem, és ó, hol szó leírni bámulatomat, hol ecset lefösteni a különösszer látvány, mely szemem előtt a rémmesék varázsaként fölnt.

Egy ifjú hölgy az ifjúság kéjlehel teljében a legsajátszerűbb ugrásokban s állásokban lenge végig a szobán. S míg hókebelén, hattyúvállain bájteli gondatlansággal folyt alá a könny lepel, inkább emelni, mint elfödni látszva a földi bájok legigézőbb összesét, mint olykor elvonuló felleg a királyi nap előtt! Gyanútlan mosolyga, a mennynek hurijaként folytatá bájjos mozdulatait.

Én lélegzetemet is feltartva, nehogy legkisebb lengése elijessze a drága álomképet, rejtekemből figyelve kísértem mozdultjait. Ha álom, úgy bár tartson hosszan, ha valóság, annál kedvesebb.

103 Keblem lázasan dobogott, lélegzetem elakadt, a kétség, az egészen lengéltök egy édes mámorba ringatának, még végre elúzva a türelem minden pántjait, feltarthatatlan erővel vonzza magához, én félre téve mindent lábaihoz rohantam. De óh, a meglepetés minden jeleivel rohant a bájjos négy másik ágy felé, fülig takarta magát paplanában, s irgalmat gerjeszt sikoltással kiálta „segély”-t.

Hasztalan csendesítém, hasztalan magyaráztam, kértem, ígértem, fenyítém. A cselédség egész hada rudakkal, villákkal, késekkel felfegyverkezve rohant szobámba, míg én meredve néztem körül, mint égből hullott angyal a földi bérceken.

105 Sok magyarázat s még több félreértés után kiviláglott, hogy én szobámnak számát eltévesztve B. X. kisasszony szobájába telepedém meg, ki a színház egyik táncosnéja lévén honjövetele után a másnapi eladásra készült, egész otthonos kényelemmel. elvesztett becsületet, hírnevet emlegetett, mit csak ... Sok bocsánatkérés, s elfojtott bosszú után kacagás közt vonultam szobámba, míg feleslegesnek az agg Dániel mormoga fejcsóválva néhány atyai tanácsot.

VIII.

Még ágyamban fekvém, a múlt napi eseményeket hányva meg újra fejemben, midn kocsognak, s belépe Kálmán. Tüzesen pattantam reá az ajánló levélért, mire meglepetést színelve azt válaszolja, hogy erre mit sem felelhet. Annál inkább, mivel Tiboldot tegnap látta el ször a vendéglóban, s éppen nem barátja. Csodáltam, hogy barátkozhatik olyannal, kinek nem tudja jövedelmét. Részvétét nyilatkoztatván, további tanácsával bármikor is szolgálni késznek nyilatkozott.

107 Utasítása szerint lovat bérelteték magamnak, fel-le járandó rajta mátkám ablakánál.

Délcegen ugrattam végig a népes utcákon, midn azoknak egyikét hadi gyakorlatra siet lovagoktól elzárva leltem; megálltam tehát kissé –

Megálltam, s ugyanazon percben megfújatott a kürt, feltartóztatlan rohant el, fájdalom, jól ismért hangra az én lovam, erösen, mint kőfal csatlakozott az első sorokhoz, s fáradhatatlan vágatással ki vélek a Rákosmezőre. Tarthattam én is, ez dühét csak nevelni látszott. Hanyatt-homlok rohant a többi után. Irtóztató füstfellegben vonszoló félholt testemet magával. A legmerészebb fordulatok, legsebesebb száguldást felfoghatatlan ügyességgel végezve el velem. Tagjaim elhaltak, arcom kékes-vörös színt öltött magára, míg az izzadság s rőncseppekben hullt alá arcomon. Elvetve kantárt, kengyelt, polipként ültem az ármányos állaton, míg két órai gyakorlat után csendesen hazaballagott újra.

110 Az óra múlt, melyben ígérkezém F. tanácsosékhöz, s még máma egy keserű munka, a megkérés várt reám.

Hozzájuk sieték tehát, s míg bejelentetém, kíváncsian nézdeltem egy igen csinos mívténtatartót, még minden levegő után kapkodva. Midn az ajtó benyílt, ijedve tettem helyére kíváncsiságom tárgyát, de ő, tegnapi átkom nem látszott még betöltve, cáfolni látszott akarni a sors elutazásomkor délcegen mondott reményemet, hogy a házasulandóknak kedvez az ég is. A tintatartó fölbiccent, s koromfekete árjai villámsebesen boríták el az asztalt. Én zsebkezemmel csakhamar feltörülém azt, s magamhoz dugva egykedvűleg beléptem.

Használva az első forduló alkalmát, úgy hiszem a máji nyargalásomról jöttem reá, ünnepélyes alakban terjesztém el kérelmemet. Nem ugyan olyan sikerrel, mint remélhetém, mert a gondosan készített, s a kalap fenekére írt ékes beszédem, fájdalom, az elszobában maradt. De mindegy, az alku állt. S rőncseppekben állt homlokomon az izzadság, midn kezet csókolva, azt kendőmmel megtörülém. S a tanácsos, nevével egyszerre véget érni nem akaró hahotára fakadtak. Én meglepetve néztem körül, bármiben keresve inkább nevetségük tárgyát, mint magamban.

113 Ekkor belépe Vilma; szinte örült újra egy komoly képnek, de mihelyt rám pillantott, íme, a nevetés, mely már ma üldözben látszott venni, rajta is oly mértékben kitört, hogy végre nem tudva bármin, magamnak is kelle nevetnem.

Jó ideig tartott a közöröm-ünnep. Hisz tán sok ünnepet ülünk, melyben nem tudjuk, min kell örülnünk. Könnyek hullottak szememből, de ó, mi könnyek? Feketék! Tintakönnyek. Nem írtam, gondolám, megbukott drámát; mért büntet az ég ily keményen?

115 Tükörbe nézek, s ó, borzalom! Arcom feketébb az éjnél. Az ármányos írószer, a kend – és minden világos el ttem. Visszagondolok elutazásom napjára: péntek volt – és nem csodálom többé a végzés átkát, de türelmesen várom el, míg mérge kifárad keblemen.

Lemosva feketeségemet, már mátkám, vagy már most jegyesemnek is valami ékeset mondani ill nek tartottam volna. De nekem nem adta a természet, mint némely úrfiaknak, csak úgy, könnyedén mindent kicsacsogni egy szép n el tt, torkomat ezer túlföldi hatalom f zi össze, míg legjobb gondolataim megfagynak nyelvemen. Íráshoz folyamodtam tehát, s az e végre zsebemben tartott ékes szerelmi levélkét észrehetetlenül (mint gondolám) választottam dologkosárkájába csúsztatám.

117 Még alig ünnepeltem gy zelmemet a valahára sikerült hadifogáson, mid n gondolatlanul zsebemben valami játék után kóválygó ujjaim a már jó kézben lenni gondolt levélkét kihúzzák. A gutaütés súlya kerülgetett; ugyanazon zsebemben volt egy Lepának írt levélkém, melyben lehordva a városi báb-asszonyokat, neki ígérek örök szerelmet, ha atyám parancsa h ségemet megszegni késztet is.

(Ebédhez hívtak.)

Visszalopódtam egy pillanatra az étteremből, hibámat helyrehozandó. Hasztalan; a dologkosárka levelemmel együtt elt nt, s helyét egy csinos selymekkel megrakott szekrényke foglalta el. Tétovázás nélkül ebbe rejtem tehát a szerelmi levélkét, s azon boldog meggy z désben, hogy hibám, ha nem is helyre hozva, s mégis jóval pótolva van, visszasiettem a társasághoz.

120 Kálmán is a tanácsoséknál ebédelt. Egy levén a mai ebéd azok közül, melyeket a tanácsosné hetenként kétszer szokott adni, imádók halászatára. Mint mondá, eladó lánya kedvéért.

Minden rossz célzás nélkül hozom fel azon különös körülményt, hogy mégis a tanácsosné a legkiáltóbb s dúsbabb ruhákat viselé, leánya a legegyszer bb szöveteket hordta. Mondják, hogy szép vagy szép bekötés asszonyok csak csúnya n kkel szeretnek társaságokba menni, mert szépségük ez növeli.

Ó, de legszebb ékét nem t zheté magára az anya-vetélytárs, s ez az ifjúság.

123 Megjegyzésre méltó az is, hogy a tanácsosnétól sosem hallotta leányát senki dicsérni, mordul tekintte olykor reá, mért n tt fel oly hirtelen, tanújául éveinek. Dicséretes e közönséges anyai gyengeség meg tagadásra, ne is magyarázza senki rosszra, ha több évi tapasztalásomat éppen ide jegyzem, hogy bár középszerű szépséget igen, de igazán szép n t n által még sosem hallottam dicsérni. (*Brodneid*)

Vilma nyájásabb volt, mint egykor, Kálmánnal. Gyakorta láttam anyját haragtól lángoló arccal csípni karjaiba, hogy vélem legyen nyájásabb. Szívesen lemondtam volna ily nyájasságról.

125 Az ebéd csak szerencsésen végbement, s t szerencsésebben, mint reménylhetém, mert mid n a leggyászosabb merengések közt épp egyenvonalat húznék a nyájasság s anyai intések között, egy gyöngye, egy n i kezét érzek közelíteni hozzám, mely az asztalkend jótékony leple alatt ifjúi szeret hévvel szorítja meg az önkénytelenül félútra elébe siet jobbjomat.

A tanácsosné épp néhány hízelgést suttoga férje fülébe, gyöngéden simogatva deres szakállát. Mint hallám, délután akarta a szabó árjegyzékeit felterjeszteni. S én egy hála-pillanatot vetettem Vilmára, ki hidegségét ily szépen kipótolá.

127 De a végén pattan az ostor! Úgy itt is hoznak egy cipóforma ételt, melyet én sajtnak gondolék; hideg borzongat, ha rágondolok. Számba teszek egy falatot, s nagyobb sebességgel, ki

mint bejévedve, görcsösen szorítom meg a még kezembe nyugvó kezecskét, mire a tanácsosnének egy sikojtására négy ujjából vér cseppen a földre. Én ijedve ugrom fel az asztaltól, mindnyájan bámulva tekintenek reám, adnom kellett tettem okát, és íme, én beszéltem.

– Bocsánat, drága nagysád! Ügyetlenségemben kezére találtam vágni!

S keser képpel csalódásomon, csókdostam le vérét ujjairól.

130 De ezen étel rendkívül megh lt; közönséges kacagás váltott fel szerepemben, mid n egy légyleppenty s inas kis szalmakötegeket j kínálni.

– Nem eszem szalmát – szoltam kedvetlenül, s új kitörése harsogott körül a közörömnök.

Míg az osztogatott szalmával kényelmesen piszkálták fogaikból a megh lt étel maradékát.

Ez épületes foglalatosságban a tanácsosné mélyebben talált menni, mint kellett volna, s tányérján egy sor legegészségesebb fog termett. Most rajtam lett volna a sor a nevetésben e kézzel fogható istenátkán, de én alattomos bosszút ünnepeelve nyeltem el hirtelen a tányéromra nyújtott pohár vizet.

133 Ki ismeri egy délután jött pohár meleg víznek üdvhozó áldását?!

Én nem köszönheték F.-éknek ebédet. Ármánykodásnak tartva az egészszet, búcsút nem véve senkit l, hazaballagék; boldog, hogy a városi mátkától ép b rrel, egy ebéd árán menekedheték.

135 Mogorva képpel d ltem pamlagom párnái közé, fejcsóválva állt szemközt velem Dániel. Mentori hivatalához alkalmas s nagyszer ráncokba vonta homlokát.

Ünnepélyes morgás gömlyögött ki torzonborz bajsza alól, mind inkább hallhatólag, máris egy „Ej, ej, úrfi!” fölkiáltásra növekedett.

137 Én ismérve e gradáció hová irányzását, mely mindég egy böjti prédikáció kellemeivel bíró végtelen korholásba fajul, száraz hangon szakítám t félbe, úri állásom egész méltóságával.

– Dániel! Holnap indulunk.

– És a mátká?

140 Füttyülék.

– No bizony, még ez lenne csak szép! A sok pénz oda! És üresen mennénk haza? Apám szakállára, ez nem megy! Ki lenne más felel s, mint én?!

– Én így akarom – szoltam kissé föl ingerülten. – S a cseléd engedelmeskedjék!

143 – Igen, engedelmeskedik az öreg Teins úrnak. S ez rendelé, hogy az ifjú úr reám tartozik hallgatni, különben én nem felelhetek róla, ha valami kár esik rajta.

– Én kendet elzáratom – kiálték talpra ugorva.

145 Dániel az ajtó felé vonult, jól ismérve e hadicselt nagyszer gyakorlatból, mert is a nagyalmű felkel nemesek egyike volt.

Kezemben vést hirdet n forgott a fokok, visszatarthatlanul sújtott alá, és ért is vállakat. De, fájdalom, a hirtelen kisuhanó Dániel áldozatul szentelt háta helyett egy új, épp belép személyét, mely e váratlan üdvözleten megdöbbenve iszonyú óbégatással vágatott a szerencsétlen Dániel után.

147 Ekkor ismerék benne a tanácsosék cselédjére. Alkalmasint üzenettel jött uraságától, s most – ó, fájdalom – elbeszélve fogadtatását, örökös ellenségeskedésbe hoz. Nem volt más hátra, mint hirtelen tökélet után utána száguldni, le a márványlépcs zeten, végig az utcán. Hátranéze olykor az üldözött, s mindannyiszor még nagyobb sebességgel folytatta versenyét, keresztül mindenem, vakul döntve, taszítva széjjel az elmen ket, mint Dobozi nejével.

Lélektelen valék már, mid n egy hatalmas ugrás nyakába segített, s le mindkett nket a kövezetre. Ha költ volnék mondanám: „*mintha két érctorony csapódik össze s recsegve porba*

d I, olyan volt nagyszerű bukásunk. Azonban költő nem vagyok, s mi tehát csak közönséges emberekként egyet nyekkenve, hasra terültünk.

Temérdek népgyöngött körülünk, bambán tekintve reánk. Az én üldözöttem elhaló nyögéssel kiálta „gyilkos”-t. Néhány városi rendőr is mutatkozott a nézők között, s ha ki akarom kerülni a bezáratást, mint gyanús gyilkos, nekem is kell ellenfelemre valamit költeni. Kezdek tehát tele torokkal én is „tolvaj”-t ordítani.

150 Találmányom nem csalt. A magát végre tette elszánó rendőr szavamra, mint jobb ruházatúéra csakugyan nagyobb fontosságot tulajdonított, s a szegény szolgát minden remonstrációi dacára teketória nélkül a városházra cipelte; engemet mint sértett felet reggeli 9 órára rendelve. Gyözelmesen tekinték ekkor körül a csataterén, egy csinos levélkételve a földön, melynek foglalatja ez volt:

„Kedves Barátom!

Önnek érzésteli sorai, melyek – ó, hagyja hinnem – csak egy nemes, egy szerelemdús kebelömlengési lehetnek, hatalmukat rajtam is bizonyíták. Kárhoztassa bár a világ, boruljon bár útjába ezernyi fergeteg – a szerelem dacol mindezekkel; s a szerelem kihallgatást talált. Ma este 9 órára elvárja önt szeret

...ája”

153 Ez isteni sorok merkurjával bántam tehát oly méltatlanul, de íme, az óráút, az óráitt van, és én repültem a drága karokba.

„... hát szeret” – gondolám. – „néki tán tetszéskedő anyja tiltja csak a szerelmet. És enyém lesz. De hogy is kételkedhetem” – váltá fel tüstént agyamban az elbibi eszmét –, „hogy Dúló Zebedeus, kinek neve, nevelése, termete és pénze nem utolsó, ne tessék egy bamba városi nének, s feleslegesképp most, midőn a férfiakban oly szükség legyen.”

155 Ekkor az ajtó előtt álltam. Versenyt kopogtam szívemmel, az ajtó megnyílt, és én, mint égből esett angyal, a pamlagon félig elhajlott tanácsosné előtt állottam.

– Ön itt van – szólt elfojtódva a csúnyácska szép, mintha meg akarná rontani a százados elítéletet, hogy a nő nem szép nem.